
АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

УДК 342.9:351.87

В.О. Криволапчук,
доктор юридичних наук, професор

**ПИТАННЯ ПІДТВЕРДЖЕННЯ ПІДСТАВ
ДЛЯ ПРЕДСТАВНИЦТВА ПРОКУРОРОМ ІНТЕРЕСІВ
ГРОМАДЯНИНА АБО ДЕРЖАВИ
В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ**

Розглянуто актуальні проблеми застосування законодавства щодо підтвердження підстав для представництва прокурором інтересів громадянина або держави в адміністративному судочинстві. Проаналізовано судову практику та досліджено позиції науковців щодо підтвердження підстав для представництва прокурором інтересів громадянина або держави в адміністративному судочинстві. Запропоновано напрями вдосконалення правових засад підтвердження судом наявності або відсутності підстав для представництва прокурором інтересів держави або громадянина в адміністративному суді.

Ключові слова: прокурор, адміністративне судочинство, підстави, представництво, підтвердження наявності підстав, суд, суддя, ухвала суду.

Рассмотрены актуальные проблемы применения законодательства о подтверждении оснований для представительства прокурором интересов гражданина или государства в административном судопроизводстве. Проанализирована судебная практика и исследованы позиции ученых относительно подтверждения оснований для представительства прокурором интересов гражданина или государства в административном судопроизводстве. Предложены направления совершенствования правовых основ подтверждения судом наличия или отсутствия оснований для представительства прокурором интересов государства или гражданина в административном суде.

Ключевые слова: прокурор, административное судопроизводство, основания, представительство, подтверждение наличия оснований, суд, судья, постановление суда.

Issues of the application of the law on the confirmation of grounds for representation of prosecutor interests of citizens or state in administrative proceedings. Paper analyses the judicial practice and positions of scientists for the confirmation of grounds for the representation of prosecutor interests of citizens or state in administrative proceedings. The directions of the improvement of the legal support for the court confirmation of the presence or absence of grounds for representation of prosecutor interests of the state or citizen in the administrative court.

Keywords: attorney, administrative proceedings, reason, representation, grounds, court, the judge of the court.

Представництво прокурора у адміністративному судочинстві має вагоме значення, адже спрямовано на реалізацію одного з головних завдань прокуратури –

захист інтересів держави. Зазначене обумовлює наявність чіткої правової регламентації всіх аспектів такого представництва, зокрема, підтвердження адміністративним судом підстав для представництва прокурором інтересів громадянина або держави в адміністративному судочинстві.

Правозастосовна практика свідчить про різні підходи до здійснення підтвердження підстав для зазначеного представництва, окремі суди взагалі відкривають провадження у справах за позовами прокурорів без здійснення такого підтвердження, не дивлячись на те, що це позбавляє державні органи та органи місцевого самоврядування права на законодавче закріплене право оскарження підстав для представництва прокурором інтересів громадянина або держави в суді.

Законодавче регулювання представництва прокурором інтересів громадянина або держави в адміністративному судочинстві здійснюється Конституцією України [1], Кодексом адміністративного судочинства України (далі – КАСУ) [2], Законом України від 05.11.1991 № 1789-ХІІ “Про прокуратуру” (далі – Закон про прокуратуру) [3], проте зазначені нормативно-правові акти не містять досконалої регламентації дії суду щодо підтвердження наявності підстав для представництва прокурором інтересів держави або громадянина в адміністративному судочинстві, наслідків з’ясування судом в процесі розгляду справи за позовом прокурора того, що висновок про наявність зазначених підстав був передчасним тощо.

Правові питання підстав представництва прокурора у судовому процесі розглядалися такими дослідниками, як О.В. Агеєв [4], О.В. Анпілогов [5], Л.Д. Булзан [6], М.В. Гадиятова [7], К.А. Гузе [8], А.В. Гусарова [9], Т.О. Дунас [10], О.С. Іщук [11], М.В. Косюта [12], М.М. Руденко [13], Ю.О. Серебрякова [14], О.В. Шемякін [15], В.В. Шемчук [16] тощо. Однак частина з них присвячена представництву прокурора в цивільному та кримінальному судочинстві. У наукових працях, у яких розглядаються питання представництва прокурора в адміністративному судочинстві, єдина позиція щодо підтвердження підстав представництва прокурором інтересів держави або громадянина в суді відсутня. Більш того, більшість з досліджень проведені до набуття чинності Закону про прокуратуру в новій редакції. Отже, це питання залишається дискусійним та потребує теоретичного доопрацювання.

Викладене вказує на актуальність заявленої теми дослідження, метою якого є обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення правової регламентації положень щодо підтвердження адміністративним судом підстав для представництва прокурором інтересів громадянина або держави в адміністративному судочинстві.

Для досягнення цієї мети потрібно здійснити ґрунтовний аналіз законодавства щодо підтвердження наявності підстав для представництва прокурором інтересів держави або громадянина в суді та його тлумачення судовими органами, практики його застосування, з’ясувати позицію науковців щодо порушеного питання.

Так, статтю 121 Конституції України на прокуратуру України покладено завдання представництва інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом.

Згідно з частиною четвертою статті 23 Закону про прокуратуру, наявність підстав для представництва має бути обґрунтована прокурором у суді, прокурор здійснює представництво інтересів громадянина або держави в суді виключно після підтвердження судом підстав для представництва.

У КАСУ питанню підтвердження наявності підстав для представництва не приділено уваги, адже у абзаці другому частини другої статті 60 цього кодексу йдеться виключно про необхідність визначення прокурором в позовній заяві

(поданні), у чому саме полягає порушення інтересів держави та обґрунтування необхідності їх захисту, а також зазначає орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах.

Вказані норми законодавства свідчать про відсутність законодавчої регламентації порядку здійснення підтвердження наявності підстав для представництва прокурором інтересів держави або громадянина в адміністративному суді. При цьому, вимога про необхідність підтвердження зазначених підстав введена в чинне законодавство тільки з липня 2015 року, тобто з моменту набуття чинності Законом про прокуратуру в редакції 2014 року. Гадаємо, що запровадження таких змін обумовлено необхідністю перебудови за європейськими принципами прокуратури України.

Незважаючи на такий стан законодавства в цій частині, на сьогодні є доволі поширеними випадки звернення прокурора з позовами до адміністративного суду. При цьому зазначені вище норми чинного законодавства судові органи застосовують по різному.

В одних випадках суди підтверджують факт наявності підстав для прокурорського представництва та одночасно відкривають провадження у справі. Так, Донецький окружний адміністративний суд в ухвалі від 31.08.2016 у справі № 805/2915/16-а підтвердив наявність підстав для представництва в суді прокуратури в інтересах держави особі Управління Пенсійного фонду України у м. Краматорську Донецької області та відкрив провадження у справі. Поряд з цим, у резолютивній частині цієї ухвали суд зазначив таке: “Ухвала суду в частині відкриття провадження у справі набирає законної сили з моменту постановлення та оскарженню не підлягає. Ухвала суду в частині наявності підстав для представництва прокурором інтересів держави в суді набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги, якщо таку скаргу не було подано” [17]. Така судова позиція заслуговує на увагу та є справедливою, проте не узгоджується із законодавством в частині можливості оскарження ухвали. При цьому, ця ухвала не оскаржувалась сторонами. В ухвалі Волинського окружного адміністративного суду від 04.05.2016 у справі № 803/643/16 суд також здійснив підтвердження наявності підстав для представництва прокурором інтересів держави, проте вказав на неможливість її оскарження [18].

Про надання належної уваги питанню підтвердження підстав для прокурорського представництва свідчить й позиція судових органів, викладена в ухвалі Херсонського окружного адміністративного суду від 31.08.2015 у справі № 821/2936/15-а, яка залишена без змін ухвалою Одеського апеляційного адміністративного суду від 28.10.2015 та не переглядалась в касаційному порядку, а саме: “...враховуючи відсутність в матеріалах справи підтвердження повноважень Прокурора на подачу адміністративного позову в інтересах держави, суддя вважає, що позовна заява підлягає поверненню” [19, 20]. Подібного висновку дійшов і Івано-Франківський окружний адміністративний суд в ухвалі від 12.08.2015 у справі № 809/3144/15, яка залишена в силі ухвалою Львівського апеляційного адміністративного суду від 02.02.2016 [21, 22].

Така судова позиція є слушною як з точки зору мінімізації випадків безпідставного звернення прокурорів з позовами до суду, так і з точки зору забезпечення умов реалізації прокурором права на апеляційне оскарження такої ухвали суду.

Водночас мають місце випадки відкриття адміністративними судами провадження за позовами прокурора без підтвердження судом підстав для прокурорського представництва в суді. Наприклад, ухвалами Одеського окружного адміністративного суду від 19.04.2016 у справі № 815/1567/16 [23], Чернівецького

окружного адміністративного суду від 09.09.2016 у справі № 824/732/16-а [24], Волинського окружного адміністративного суду від 30.09.2016 у справі № 803/1223/16 [25] суд без дослідження підстав прокурорського представництва відкрив провадження у справі.

Наведена судова практика свідчить, що підтвердження прокурором наявності підстав для представництва в суді не є умовою відкриття провадження у адміністративній справі. Вважаємо, що така судова практика породжує випадки безпідставного звернення прокурорів до адміністративного суду та може бути наслідком поширення випадків безпідставного втручання прокуратури в діяльність державних органів та органів місцевого самоврядування.

Цікаву позицію щодо порядку підтвердження судом наявності підстав для представництва прокурором інтересів держави або громадянина в суді висловив Харківський апеляційний адміністративний суд в ухвалі від 25.02.2016 у справі № 820/10587/15, вказавши, що до моменту звернення прокурора з позовом до суду та до порушення господарським судом справи за вказаним позовом, у суду відсутні повноваження для розгляду питань, пов'язаних з підтвердження підстав представництва; невиконання прокурором вимог щодо надання господарському суду обґрунтування наявності підстав для здійснення представництва інтересів держави в господарському суді потягне за собою повернення поданої ним позовної заяви (на сьогодні ця ухвала переглядається Вищим адміністративним судом України в касаційному порядку) [26]. Вважаємо таку позицію суду необґрунтованою, адже за такою логікою можна стверджувати і про відсутність у суда повноважень для порушення провадження у справі до моменту підтвердження судом наявності підстав прокурорського представництва.

Вищий адміністративний суд України досі не висловив свою позицію щодо застосування статті 23 Закону про прокуратуру. Поряд з цим до набуття чинності нової редакції Закону про прокуратуру у свої рішеннях наголошував на необхідності встановлення судами підстав представництва прокурором інтересів особи в суді [27, 28].

Таким чином, проблемним є визначення порядку вчинення судом дії щодо оцінки судом підстав прокурорського представництва, адже порядок здійснення цих дії не регламентований чинним законодавством.

Шляхи вирішення цієї проблеми є предметом наукової дискусії від самого початку набуття чинності Закону про прокуратуру у новій редакції. Так, К.А. Гузе вважає, що процесуальна форма закріплює низку процесуальних інструментів, за допомогою яких суд в змозі оцінити обґрунтованість звернення прокурора до суду в “чужих” інтересах, адже відповідні судження суду втілюються у формі ухвал суду про: відкриття провадження у справі (підстави для здійснення прокурором представництва наявні) – ч. 2, 4 ст. 107 КАС; залишення заяви без руху (підстави для здійснення прокурором представництва не вказані) – ч. 1 ст. 108 КАС; повернення позовної заяви, що подана особою, яка не має повноважень на ведення справи (підстави для здійснення прокурором представництва відсутні) [8, с. 144].

На думку Д.П. Латюк, підтвердженням підстав представництва є прийняття позову та відкриття провадження судом [29, с. 98].

Ю.А. Турлова з цього приводу зазначає, що доказами підтвердження судом підстав для представництва прокурором інтересів держави можуть бути: ухвали про відкриття провадження за апеляційною, касаційною скаргами, заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, ухвала про допуск справи до провадження Верховним Судом України тощо [29, с. 58–59].

Ю.О. Серебрякова для вирішення цієї проблеми правозастосування пропонує запровадити обов'язок суду перевіряти наявність підстав для представництва прокурором інтересів громадянина в суді при вирішенні питання про відкриття провадження у справі. Висновок суду про наявність таких підстав має бути відображено в ухвалі про порушення провадження у справі, яка, в такому разі, має ставати об'єктом оскарження [14, с. 220].

Таке уточнення заслуговує на увагу, адже, звісно, відповідно до абзацу третього частини четвертої статті 23 Закону про прокуратуру, наявність підстав для представництва може бути оскаржена громадянином чи її законним представником або суб'єктом владних повноважень. Отже, право оскарження таких підстав законодавчо передбачено, проте через відсутність законодавчої регламентації порядку підтвердження наявності або відсутності таких підстав це право не може бути реалізоване.

Погоджуючись в цілому з пропозиціями вчених зауважимо, що всі їх пропозиції здатні вирішити проблему правозастосування тільки реалізації прокуратурою представницької функції у формі звернення до суду із позовною заявою. При цьому статтею 60 КАСУ самостійними формами реалізації прокуратурою представницької функції є : 1) вступ у справу, провадження у якій відкрито за позовом інших осіб, на будь-якій стадії і розгляду; 2) звернення з апеляційною, касаційною скаргою, заявою про перегляд судового рішення Верховним судом України, про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами. Отже, додаткової законодавчої регламентації потребують дії суду й у випадку реалізації прокурором зазначених форм реалізації представницької функції. Більш того, невирішеним залишається питання щодо дії суду у випадку, коли суд дійде висновку про відсутність підстав для прокурорського представництва.

Спробу вирішення питання щодо порядку підтвердження прокурором підстав для представництва інтересів держави або громадянина в суді здійснено і Харківської міською радою. Так, 29 червня 2016 року Харківська міська рада подала до Конституційного суду України подання, у якому просить дати офіційне тлумачення положень абзацу другого ч. 4 статті 23 Закону “Про прокуратуру” у взаємозв'язку з положеннями абзц. 1 ч. 3, абз. 1, 3 ч. 4, п. 1, абз. 1 ч. 6 ст. 23 Закону “Про прокуратуру”, ст. 20 Закону “Про місцеве самоврядування в Україні” у контексті питання, чи свідчить словосполучення “виключно після підтвердження судом підстав для представництва” про те, що підтвердження прокурором наявності підстав для представництва інтересів держави в суді здійснюється перед позовним провадженням і лише після підтвердження судом підстав для представництва прокурор набуває права звернення до суду з позовною заявою про захист інтересів держави і користується процесуальними повноваженнями відповідної сторони процесу [30]. Станом на 6 жовтня 2016 року це подання перебувало на розгляді колегії суддів Конституційного суду України.

Вважаємо, що важливість правової регламентації порядку підтвердження прокурором підстав для представництва важко переоцінити з огляду на те, що участь прокурора на боці одного з учасників судового процесу, враховуючи статус та повноваження прокурора, надає іншій стороні невиправдані переваги, а, відтак, порушує принцип рівності учасників судового розгляду. У якості додаткового аргументу на користь цього твердження можна навести висловлену Європейським судом з прав людини у своїх рішеннях позицію про те, що сама вже присутність прокурора на судовому процесі на боці однієї зі сторін ставить під загрозу принцип рівності та справедливий баланс між сторонами, участь прокурора може створювати

відчуття нерівності у сторони (пункти 30–33 рішення Європейського суду з прав людини у справі “Менчинська проти Росії”, пункт 53 рішення Європейського суду з прав людини у справі “Мартіні проти Франції”) [31].

Викладене дозволяє запропонувати такі напрями вдосконалення правових засад підтвердження судом наявності або відсутності підстав для представництва прокурором інтересів держави або громадянина в адміністративному суді: 1) уточнення дії суду щодо вирішення питання про відкриття провадження у справі за позовом прокурора чи допуск прокурора до участі у справі, провадження у якій відкрито за позовом інших осіб, звернення з апеляційною, касаційною скаргою, заявою про перегляд судового рішення Верховного суду України, про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами шляхом: а) закріплення обов'язку судді виносити окремим документом ухвалу про наявність підстав для здійснення прокурором представництва інтересів держави чи громадянина в адміністративному суді; б) відправлення такої ухвали прокурору та суб'єкту владних повноважень чи громадянину, у інтересах якого звернувся прокурор, учасникам провадження у справі, про вступ до участі, про яку заявив прокурор; в) після закінчення строку оскарження цієї ухвали суддя в загальному порядку має вирішити питання про відкриття провадження в адміністративній справі, допуск прокурора до участі у справі, відкриття апеляційного або касаційного провадження, провадження про перегляд справи Верховним судом України, провадження за нововиявленими обставинами; 2) запровадження можливості оскарження ухвали суду про наявність чи відсутність підстав для здійснення прокурором представництва інтересів держави чи громадянина в адміністративному суді; 3) визначення підставою для повернення позовної заяви прокурора чи його повідомлення про вступ у справу, провадження у якій відкрито за позовом інших осіб, непідтвердження судом наявності підстав для реалізації прокурором представництва інтересів держави чи громадянина в адміністративному суді.

Для впровадження цієї пропозиції доцільно доповнити відповідними положеннями статті 60 та 108 КАСУ.

Запропоновані зміни адміністративного процесуального законодавства сприятимуть створенню належних умов реалізації прокуратурою повноважень у сфері адміністративно-юрисдикційної діяльності.

Обґрунтування пропозицій щодо адміністративної процесуальної правосуб'єктності прокурора в адміністративному судочинстві має стати предметом подальших наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35. – Ст. 446.
3. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>.
4. Агеев О.В. Прокурор як суб'єкт адміністративного процесу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / О.В. Агеев; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2006. – 18 с.
5. Анпілогов О.В. Правове регулювання участі прокурора в адміністративному судочинстві щодо захисту прав та свобод громадянина : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / О.В. Анпілогов; Інст-т законодавства Верх. Ради України. – К., 2008. – 20 с.
6. Булзан Л.Д. Представництво в адміністративному судочинстві України: автореф. дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.07 / Л.Д. Булзан; Держ. вищ. навч. закл. “Запоріж. нац. ун-т” М-ва освіти і науки, молоді та спорту України. – Запоріжжя, 2013. – 16 с.
7. Гадиятова М.В. Участие прокурора при рассмотрении гражданских дел судами : дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.11 / М.В. Гадиятова. – Екатеринбург, 2005. – 212 с.

8. *Гузе К.А.* Представництво прокурором інтересів громадянина або держави в цивільному судочинстві України: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / К.А. Гузе; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2015. – 234 с.
9. *Гусарова А.В.* Організаційно-правові аспекти вступу прокурора у справу, відкриту судом за зверненням іншої особи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / А.В. Гусарова; Ген. прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України. – Київ, 2014. – 20 с.
10. *Дунас Т.О.* Участь прокурора у цивільному судочинстві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Т.О. Дунас; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2009. – 20 с.
11. *Іщук О.С.* Адміністративна юрисдикція органів прокуратури: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / О.С. Іщук; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2011. – 20 с.
12. *Косюта М.В.* Проблеми та шляхи розвитку прокуратури України в умовах побудови демократичної правової держави : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.10 / М.В. Косюта. – Харків, 2002. – 467 с.
13. *Руденко М.М.* Організаційно-правові аспекти представництва прокураторою інтересів громадянина або держави в адміністративному суді: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / М. М. Руденко; Нац. акад. прокуратури України. – К., 2009. – 18 с.
14. *Серебрякова Ю.О.* Окремі аспекти участі прокурора у захисті прав, свобод та інтересів людини в адміністративному судочинстві / Ю.О. Серебрякова // Адміністративне судочинство України: теорія та практика: монографія / кол. авт.; за заг. ред. О.М. Нечитайла. – К.: ВАІТЕ, 2015. – С. 212–224.
15. *Шемякін О.В.* Прокурор в адміністративно-юрисдикційних провадженнях: питання теорії та практики : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / О. В. Шемякін; Держ. вищ. навч. закл. “Запоріж. нац. ун-т” М-ва освіти і науки, молоді та спорту України. – Запоріжжя, 2012. – 18 с.
16. *Шемчук В.В.* Нагляд органів прокуратури як гарантія забезпечення прав і свобод громадян в сфері адміністративної юрисдикції: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / В.В. Шемчук; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2009. – 19 с.
17. Ухвала Донецького окружного адміністративного суду від 31.08.2016 у справі № 805/2915/16-а Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/60143802>.
18. Ухвала Волинського окружного адміністративного суду від 04.05.2016 у справі № 803/643/16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/57560421>.
19. Ухвала Херсонського окружного адміністративного суду від 31.08.2015 у справі № 821/2936/15-а [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/49650638>.
20. Ухвала Одеського апеляційного адміністративного суду від 28.10.2015 у справі № 821/2936/15-а [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/52945945>.
21. Ухвала Івано-Франківськвського окружного адміністративного суду від 12.08.2015 у справі № 809/3144/15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/48330433>.
22. Ухвала Львівського апеляційного адміністративного суду від 02.02.2016 у справі № 809/3144/15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55610867>.
23. Ухвала Одеського окружного адміністративного суду від 19.04.2016 у справі № 815/1567/16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/56913555>.
24. Ухвала Чернівецького окружного адміністративного суду від 09.09.2016 у справі № 824/732/16-а [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/61293307>.
25. Ухвала Волинського окружного адміністративного суду від 30.09.2016 у справі № 803/1223/16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/60912458>.
26. Ухвала Харківського апеляційного адміністративного суду від 25.02.2016 у справі № 820/10587/15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/56122966>.
27. Ухвала Вищого адміністративного суду України від 09.11.2010 у справі № 2-а-182 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/12336828>.
28. Ухвала Вищого адміністративного суду України від 21.10.2010 у справі № 22-а-1063/07 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/11940820>.
29. Представництво прокурором у суді законних інтересів держави: наук.-практ. посіб. / О.П. Натрус, Ю.А. Турлова, О.А. Казак та ін. – К.: Національна академія прокуратури України, 2016. – 262 с.

30. Конституційне подання Харківської міської ради щодо офіційного тлумачення положень абзацу другого ч. 4 статті 23 Закону “Про прокуратуру” у взаємозв’язку з положеннями абз. 1 ч. 3, абз. 1, 3 ч. 4, п. 1 абз. 1 ч. 6 статті 23 Закону “Про прокуратуру”, статті 20 Закону “Про місцеве самоврядування в Україні” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/15_2441.pdf

31. Менчинська проти Росії : рішення Європейського суду з прав людини від 15.01.2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakonbase.ru/content/base/149899>.

Отримано 18.08.2016